

ارزشیابی کیفیت پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی^۱

مهناز اخوان تفتی^۲، فرخنده طاهری قلعه‌تکی^{۳*} و مریم محسن پور^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارزیابی کیفیت و شناسایی نقاط ضعف و قوت بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بود. روش پژوهش از نوع ارزشیابی و جامعه آماری شامل تمام پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۲ بود که از میان آنها به‌طور تصادفی سه دانشگاه الزهرا، تهران و علامه طباطبایی انتخاب شدند. همچنین ۹۰ پایان‌نامه به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش چک‌لیست پژوهشگر ساخته و شامل ۶ مؤلفه، ۳۰ شاخص و ۸۳ نشانگر بود و روایی محتوایی لاوشی آن ۰/۹۲ و پایایی آن با فرمول پایایی بین کدگذاران (ICR) برابر ۰/۸۰ به‌دست آمد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که وضعیت ۶۳/۳ درصد از شاخص‌های پایان‌نامه‌های بررسی شده نامطلوب، ۱۶/۷ درصد کاملاً مطلوب، ۱۰ درصد مطلوب، ۶/۷ درصد نسبتاً مطلوب و ۳/۳ درصد کاملاً نامطلوب است. همچنین در میان ۶ مؤلفه، وضعیت مؤلفه کلیات پژوهش نامطلوب، بحث و نتیجه‌گیری نامطلوب، بنیان نظری و پیشینه پژوهش مطلوب، روش‌های پژوهش مطلوب، مسائل بنیادی مطلوب و تحلیل یافته‌ها کاملاً مطلوب است. به‌منظور زمینه‌سازی برای بهبود کیفیت پایان‌نامه‌ها، پیشنهادهایی متناسب با ساختار و امکانات آموزشی فعلی ارائه شده است.

کلید واژگان: ارزشیابی، کیفیت پایان‌نامه و روانشناسی تربیتی.

۱. پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه الزهرا تهران است.

۲. دانشیار گروه روانشناسی تربیتی دانشگاه الزهرا تهران. makhavan@alzahra.ac.ir

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه الزهرا تهران.

* نویسنده مسئول: f.taheri1384@gmail.com

۴. استادیار گروه روانشناسی تربیتی دانشگاه الزهرا تهران. m.mohsenpour@alzahra.ac.ir

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۷/۲۲ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۳/۱۶

مقدمه

ارزش به معنای سودمندی پدیده‌ای برای یک فرد در زمینه‌ای خاص است. کلمه ارزش که به درستی در کلمه ارزشیابی^۵ گنجانیده شده است، به معنای تعیین ارزش برای قضاوت درباره میزان، حالت و بهای پدیده مورد ارزشیابی است (Hedjazi, Bazargan & Ishaqi, 2008). کدیور (Kadivar, 2006) ارزشیابی را قضاوت درباره کیفیت چیزی تعریف می‌کند. به‌طور کلی، ارزشیابی به فرایندی نظام‌دار برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته می‌شود؛ بدین منظور که تعیین شود آیا هدف‌های مد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و این به چه میزانی است. ارزشیابی در تمام سازمان‌ها ضرورتی انکارناپذیر است و سال‌هاست که در نظام اداری بیشتر کشورها ارزشیابی و نتایج آن به‌عنوان پایه و مبنای برای تصمیمات اداری از قبیل ارتقا و پیشرفت، ایجاد محیط سالم برای پرورش استعدادها، خلق، تشویق و تقدیر از خدمات برجسته استفاده می‌شود (Iranshahi, 2015). پرداختن به کنش والای ارزشیابی در یک سازمان آموزشی/ پژوهشی می‌تواند نقاط ضعف و قوت هر کار برنامه‌ریزی شده‌ای را نمایان و راه را برای بهبود آن هموار سازد (Barandak, 2012).

در میان سازمان‌های آموزشی، سازمان آموزش و پرورش اهمیتی همگانی و سازمان آموزش عالی اهمیتی ویژه دارند، زیرا آموزش عالی از یک‌سو عهده‌دار پرورش نیروی انسانی کارآمد برای ورود به دنیای کار است و از سوی دیگر، به گسترش آموزش و پژوهش و سازندگی همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی کمک می‌کند. دانشگاه‌ها هم که زیر چتر این سازمان کار می‌کنند، باید بتوانند در برابر نیازهای این سازمان و مهم‌تر از آن، نیازهای جامعه پاسخگو باشند (Pak Nahad, 2011). ارزشیابی کارکرد هر سازمان را برای شناسایی میزان دستیابی آن به هدف‌های از پیش‌شناسایی شده، می‌توان از چندین راه انجام داد که یکی از آنها ارزشیابی کیفیت فرآورده‌هایی است که از راه کارکرد سازمان به‌دست می‌آیند. پایان‌نامه‌ها^۶ فرآورده‌های راستین دانشگاه‌ها هستند و بخش عمده‌ای از پژوهش‌های دانشگاهی را شکل می‌دهند و نشان‌دهنده کیفیت^۷ و وضعیت آموزش و پژوهش در دانشگاه‌ها هستند (Alidousti & Saberi, 2007) و بدین دلیل اهمیت دارند که پایان‌نامه آموزش دانش، مهارت و روش‌شناسی پژوهش برای دانشجویان است و بنابراین، وجود چهارچوبی مناسب و یکنواخت برای ارائه این واحد آموزشی-پژوهشی ضروری است. از طرف دیگر، هر پایان‌نامه الگویی برای سایر دانشجویان به‌شمار می‌رود که به‌عنوان مرجعی در ساختار رایج دانشگاه به آن مراجعه می‌کنند و بنابراین، وجود پایان‌نامه‌های با کیفیت و محتوای مناسب برای راهنمایی در این خصوص احساس می‌شود. نگارش پایان‌نامه مرحله‌ای از تحصیل است که در آن دانشجویان می‌توانند به تمرین و تکمیل آموخته‌های قبلی خود بپردازند و از این رو، می‌توان به جرئت گفت که پایان‌نامه‌ها در بالا بردن کیفیت یادگیری دانشجویان نقش اساسی دارند (Sadeghi,

5. Evaluation

6. Theses

7. Quality

(Noochi, & Ghahramanian, 2011) و می‌توان آنها را به‌عنوان آزمونی نهایی برای دانشجویان در نظر گرفت (Hounsell, 2007) تا میزان موفقیت دانش‌آموختگان در کسب دانش و فنون مورد نیاز و همچنین میزان موفقیت نظام دانشگاهی در پاسخگویی به نیازهای علمی جامعه آشکار شود. با توجه به این رهاوردهاست که پایان‌نامه را پلی برای دنیای پژوهش و علم می‌دانند (Ghanbari, 2007). با توجه به آنکه بسیاری از تولیدات علمی از طریق آثاری نظیر مقاله، کتاب، پایان‌نامه و طرح پژوهشی است (Aminpour, Kabiri & Naji, 2008)، چنانچه هر یک از این تولیدات علمی با روش علمی و بر پایه اصول علمی تدوین شوند، می‌توان آمار تولیدات علمی کشور را به رقمی بسیار بالاتر از آمار کنونی رساند (Pashankhanloo, 2010). بنابراین، لزوم توجه به تولیدات علمی و بالا بردن کیفیت پژوهش‌های دانشگاهی از جمله پایان‌نامه‌ها ضروری است.

مبانی نظری و پیشینه

ارزیابی فرایندی است که به‌وسیله آن درباره یک رویداد، یک فرد یا یک شیء بر اساس یک یا چند معیار قضاوت می‌شود (Alavizadeh, 2016). بازرگان (Bazargan, 2001) ارزشیابی را برابر با اندازه‌گیری به‌اضافه قضاوت و متفاوت با پژوهش می‌داند، زیرا از نظر او ارزشیابی با الگو و پژوهش با نظریه سروکار دارد. فراساتخواه (Farasatkah, 2009) دو واژه ارزشیابی و ارزیابی را یکسان می‌داند و به‌جای یکدیگر به‌کار می‌برد. ارزشیابی را باید اصل جداناپذیر هر نظام پویا و کوشا دانست. نظام ارزشیابی توانمند زمینه رشد و شکوفایی را فراهم می‌سازد و از پدید آمدن کاستی‌ها می‌کاهد. ارزشیابی «فرایند تعیین کردن، به‌دست آوردن و فراهم کردن اطلاعات توصیفی و قضاوتی درباره ارزش و مطلوبیت هدف‌ها، اجرا و نتایج به‌منظور هدایت تصمیم‌گیری و درک بیشتر از پدیده‌های مورد بررسی» است. ارزشیابی یکی از دو هدف زیر را دنبال می‌کند: ۱. شناسایی نارسایی‌ها و کمبودهایی که باید با وضع سیاست‌های مناسب و با طراحی برنامه‌ها و فعالیت‌های کارساز برطرف شوند؛ ۲. پی بردن به چگونگی اجرا و یافته‌های حاصل از سیاست‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های انجام‌شده که باید به تصمیماتی از قبیل پشتیبانی، اصلاح یا توقف آنها بینجامد. ارزشیابی باید میزان نزدیکی به نتیجه مد نظر را نشان دهد و آن را روشن سازد که تغییرات ناشی از اجرای برنامه تا چه حد در رسیدن به هدف‌های مطلوب مؤثر بوده است. در یک نگاه ساده‌تر، هدف از ارزشیابی آن است که دریابیم در ابتدا کجا بوده‌ایم، مطلوب ما چیست، در این راه تا کجا پیش رفته‌ایم و چه ابزارهایی برای رسیدن به هدف‌ها نیاز داریم. هدف‌های ارزشیابی در هر نظام را می‌توان بدین شرح خلاصه کرد: سنجش و تشخیص میزان پیشرفت فعالیت‌ها، جلوگیری از تکرار کجی‌ها، برطرف کردن کاستی‌ها و بیان راه‌حل‌های مناسب، سنجش سودمند بودن روش‌های اجرای برنامه و رفع نواقص و کسب آگاهی‌های بیشتر تا بتوانند در تصمیم‌گیری‌ها و همچنین پیشرفت برنامه کلی مؤثر باشند. سرانجام، باید گفت که ارزشیابی

در نظام‌ها و سازمان‌های مختلف هدف‌های ویژه‌ای را دنبال می‌کند که شاید میل به پیشرفت و بهبود جریان کار را بتوان اصلی‌ترین هدف و انگیزه دانست (Kashanchi Langroudi, 2011). یکی از ویژگی‌های مهم ارزشیابی تعیین کیفیت است. در فرایند ارزشیابی، داوری ارزشی با توجه به کیفیت صورت می‌گیرد. امروزه، کیفیت در رأس امور اغلب سازمان‌ها قرار گرفته است و می‌توان گفت که کیفیت از مهم‌ترین وظایف هر مؤسسه است. واژه کیفیت مترادف با اصطلاحاتی است که افلاطون و ارسطو برای تفکیک ماهیت اشیا به کار برده‌اند. کیفیت یک شیء شامل خواصی بود که آن را از انواع اشیای دیگر جدا می‌ساخت. سازمان جهانی استاندارد کیفیت را مجموع ویژگی‌ها و خصوصیات یک فرآورده یا خدمت می‌داند که نشان‌دهنده توانایی آن در برآوردن خواسته‌های بیان‌شده باشد. کیفیت، هزینه و بهره‌وری همواره به‌عنوان عوامل اساسی مد نظر مدیریت سازمان‌ها و مؤسسات بوده است، اما به بحث کیفیت بیش از دو عامل دیگر توجه شده است، زیرا نظر بر آن است که عامل هزینه و بهره‌وری به نوعی تحت تأثیر کیفیت قرار می‌گیرند. اگر کیفیت به‌طور مطلق بهبود یابد، موجب کاهش هزینه و افزایش بهره‌وری می‌شود و چنانچه این موارد در بخش آموزش به‌ویژه آموزش عالی که یکی از کلان‌ترین و اثرگذارترین نهادهای اجتماعی است صورت گیرد، بیش از بخش‌های دیگر این هدف‌ها را برآورده خواهد ساخت (Rahimi, 2011).

ارزیابی کیفیت در آموزش عالی مهم است و باید شامل همه عوامل و عناصر نظام آموزش عالی باشد. یکی از عناصر نظام آموزش عالی پایان‌نامه‌های دانشجویان است که ارزیابی کیفیت این برونداد نظام آموزشی می‌تواند گام مهمی در ارتقای کیفیت آن باشد. هر دانشجویی که دوره کارشناسی ارشد و دکتری، برای پایان کار خود لازم است یک اثر پژوهشی را تهیه کند و آن را تحویل دهد. این اثر چکیده فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی او به حساب می‌آید. پایان‌نامه یا رساله بیان کاملی از یک کار پژوهشی است که یک یا چند پژوهشگر آن را انجام داده‌اند و نیز نشان‌دهنده همه مرحله‌های پژوهش از زمانی که فکر آن به‌عنوان مسئله در ذهن پژوهشگر شروع شده است، تا زمانی که نتیجه‌های مبتنی بر دلیل و برهان مستند تدوین شود. پایان‌نامه به معنای تأیید پایان کار تحصیل یک دانشجویی بیانگر فعالیت‌های منسجم اوست که با راهنمایی استادان راهنما و مشاور، آن را ارائه می‌دهد (Emauch & Bereich, cited in Fadaei, 2010). پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ویژگی‌هایی nhvn که از جمله می‌توان بدین موارد اشاره کرد: ۱. پایان‌نامه اولین تجربه رسمی در پژوهش‌های دانشگاهی است و دانشجویی با انجام دادن آن می‌تواند با نوعی تلاش پژوهشی و کلیت مورد نیاز در پژوهش آشنا شود و این مقدمه‌ای برای کار پژوهشی دوره دکتری باشد؛ ۲. پایان‌نامه می‌تواند دانشجویی را دست‌کم در یک جنبه از موضوع‌های حرفه‌ای ماهر سازد؛ ۳. پایان‌نامه می‌تواند به‌عنوان یک واحد مهم پژوهش پیشرفته مطرح باشد (Rahimi, 2011). برای نگارش پایان‌نامه دو رویکرد وجود دارد: ۱. رویکرد فرایندی که در آن به‌کارگیری روش علمی صورت می‌گیرد و طی آن بعد از مشخص شدن مسئله اصلی پژوهش، پژوهشگر فرضیه‌هایی را می‌سازد و سپس، آنها را می‌آزماید و درنهایت، نتیجه‌گیری

می‌کند؛ ۲. رویکرد تدوینی که در آن پژوهشگر با استفاده از چارچوب تعریف شده‌ای آنچه را که طی رویکرد فرایندی در اجرای فرایندهای پژوهش به دست آورده است، مرتب می‌سازد (Khaki, 2005). پایان‌نامه‌ها از سه نظر اهمیت دارند: ۱. منابع اطلاعاتی مورد نیاز پژوهش هستند؛ ۲. نتیجه‌های فعالیت‌های علمی و پژوهشی را ارائه می‌دهند؛ ۳. از دوباره‌کاری جلوگیری می‌کنند (Seyedin & Babalhavaeji, 2009).

اجرای پژوهش‌هایی در زمینه ارزشیابی پایان‌نامه‌ها هر چند سال امری ضروری به نظر می‌رسد و این می‌تواند نقاط قوت و ضعف تولیدات علمی قبلی را نشان دهد و راهگشای پژوهش‌های آینده باشد. در این خصوص، فرخی (Farrokhi, 2010) در ارزیابی ۹۰ عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد ورودی سال ۱۳۸۲ و ۷۰ عنوان پایان‌نامه دکتری ورودی سال ۱۳۷۸ در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی به این نتیجه رسید که پایان‌نامه‌ها از نظر نقد پژوهش‌ها، تفکیک نقل‌قول‌های مستقیم و غیرمستقیم، ارائه خلاصه‌ای از نکات مهم فصل دوم، گزارش توان آزمون‌های آماری و حجم اثر ضعف اساسی دارند. نتایج پژوهش علی‌شیری و همکاران (Alishiri, Fakhr Jahani, Rokhsarizadeh, Miri, Helisaz & Hussyni, 2010) در ارزیابی ۳۱۸ پایان‌نامه دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله، از نظر صحت اصول نگارش نشان داد که مشکل اصلی پایان‌نامه‌ها مربوط به بخش‌های چکیده و روش اجرای پژوهش است.

فتح‌آبادی (Fathabadi, 2010) در تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه تعلیم و تربیت در حوزه روانشناسی تربیتی دریافت که بیشترین ضعف (۰/۰۷۸) در بخش ادبیات و پیشینه پژوهش بوده و هیچ نوع جمع‌بندی از آنها صورت نگرفته است و مطالب به صورت موازی کنار هم چیده شده‌اند. علاوه بر این، در بیش از نیمی از مقاله‌ها نویسندگان نگاهی نقادانه نداشته‌اند.

نتایج مطالعه خادمی، توانگر و حسین‌پور (Khademi, Tavangar, & Hosseinpour, 2011) درباره بررسی کیفیت پایان‌نامه‌های دانشکده دندانپزشکی اصفهان طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۸۳ نشان داد که در ۷۸ درصد از پایان‌نامه‌ها از تجزیه و تحلیل‌های آماری مناسب استفاده شده و در ۱۵ درصد آنها از تجزیه و تحلیل‌های آماری مناسب استفاده نشده است. ۹۸ درصد از پایان‌نامه‌ها در قسمت بحث و ۹۱ درصد از پایان‌نامه‌ها در قسمت نتیجه‌گیری نگارش درستی داشتند که از نقاط قوت پایان‌نامه‌های مورد مطالعه است و نیز از منابع جدید و قدیمی شامل مقاله‌ها، کتاب‌های مرجع و پایان‌نامه‌های مرتبط به خوبی استفاده شده بود که نشان‌دهنده تسلط و قوت نگارش مروری بر متن‌های مرتبط با پایان‌نامه‌هاست. نتایج این مطالعه نشان داد که با توجه به تعداد کم پایان‌نامه‌های پرسشنامه‌ای تقریباً همه با مشکل طراحی پرسشنامه یا تعیین روایی و پایایی مواجه بوده‌اند که نشان‌دهنده نیاز به اجرای بیشتر پایان‌نامه‌های پرسشنامه‌ای و شیوه صحیح نگارش این پایان‌نامه‌هاست.

رحیمی (Rahimi, 2011) پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی دانشگاه تربیت معلم را ارزیابی کرد و یافته‌ها حاکی از آن بود که میانگین کل بخش‌های هفت‌گانه در پایان‌نامه‌های مورد

بررسی بر اساس پیوستار پنج درجه‌ای مطلوبیت در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارند. پاشاخانلو (Pashankhanloo, 2010) در ارزشیابی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم، بخش بیان مسئله را در پایین‌ترین وضعیت ارزیابی کرد. لطف‌آبادی (Lotfabadi, 2008) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که مقاله‌های نوشته شده در زمینه‌های علوم تربیتی و روانشناسی، ارزش علمی-پژوهشی و بنیاد فلسفی محکمی نداشته‌اند.

صالحی و همکاران (Salehi, Ghani Dehkordi, Parvin, Nekoie Ghahfarokhi, Rafei Vardanjani & Kianpour, 2014) در بررسی دقت استنادهای استفاده شده در پایان‌نامه‌های دانشجویان کارشناسی ارشد و پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۱، نشان دادند که از نظر فراوانی بیشترین خطا مربوط به اشتباه در منبع‌نویسی کتاب‌ها و مقاله‌های لاتین است و به این نتیجه رسیدند که نحوه استناددهی این پایان‌نامه‌ها مطلوب نیستند.

دولانی و همکاران (Douhani, Taram, Hariri, Hassanzadeh & Esmaeili, 2014) در پژوهشی که به روش پیمایشی-تحلیلی بر روی ۳۱۵ پایان‌نامه‌دانش‌آموختگان دوره‌های تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه انجام شد، نشان دادند که پایان‌نامه‌های مورد بررسی از نظر عوامل ظاهری مانند داشتن یا نداشتن چکیده و تعداد صفحه‌ها نقص جدی دارند و همچنین در رعایت حداقل اصول استناددهی؛ یعنی درج نویسنده‌گان، عنوان منبع، تاریخ دسترسی برای منابع پیوسته و رعایت علایم مرسوم در استناددهی بیش از ۹۶ درصد از پایان‌نامه‌ها نقص جدی دارند که این امر در هر سه بازه زمانی و مقاطع تحصیلی و رشته‌های گوناگون صادق است.

طغیانی و کیان‌مهر (Toghyani & Kianmehr, 2016) در "بررسی مقایسه‌ای پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در دو مقطع زمانی ۹۴-۱۳۹۰ و ۸۹-۱۳۸۵" با روش توصیفی-تحلیلی، کیفیت ۲۰۰ پایان‌نامه‌ها را مطابق آیین‌نامه‌های دانشگاه بررسی کردند. قسمت‌های نوع مطالعه، معیارهای ورود و خروج و ذکر حجم نمونه در فصل روش تحقیق و تطابق مطالب با جداول و نمودارها، کامل‌ترین اجزای پایان‌نامه در هر دو مقطع زمانی بودند و قسمت پیشینه پژوهش و بحث و نتیجه‌گیری جزو ناقص‌ترین قسمت‌های پایان‌نامه‌ها در مقطع زمانی ۸۹-۱۳۸۵ بودند، اما در مقطع زمانی ۹۴-۱۳۹۰ کیفیت این دو قسمت به‌طور معنادار مطلوب‌تر شده بود. این پایان‌نامه‌ها کیفیت مطلوبی از نظر محتوا، به‌روز بودن مطالب و منطبق با طرح‌های مصوب نداشتند، هر چند که کیفیت آنها در مقطع زمانی ۹۴-۱۳۹۰ مطلوب‌تر بود.

با توجه به آنکه در هر کدام از پژوهش‌های انجام شده در زمینه کیفیت پایان‌نامه‌های رشته‌های روانشناسی و علوم تربیتی که یا در یک دانشگاه انجام یا دسته‌گریخته فقط یک بخش یا بخش‌هایی از پایان‌نامه‌ها بررسی شده‌اند و اینکه به‌طور خاص پژوهشی که درباره بررسی ساختار و محتوای تمام بخش‌های پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران باشد، انجام نشده

- است، لذا، در این پژوهش هدف ارزیابی کیفیت پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۵ و سؤال‌های پژوهش به قرار زیر بود:
۱. بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۵ از چه کیفیتی برخوردار است؟
  ۲. نقاط ضعف و قوت بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۵ چیست؟

روش پژوهش

پژوهش از نوع ارزشیابی و از نظر هدف کاربردی بود. در این روش فواید اجتماعی، مطلوب بودن یا مؤثر بودن یک فرایند، محصول یا برنامه ارزش‌گذاری و به کاربرد یافته‌های آن توجه می‌شود. این نوع پژوهش اغلب با توصیه‌هایی در خصوص اقدامات سازنده همراه است و در پی یافتن قوانین کلی و قابل گسترش به سایر موقعیت‌ها نیست و می‌تواند اطلاعات مفیدی را درباره دوره‌های آموزشی یا کار مؤسسات در اختیار قرار دهد تا بتوان تغییرات لازم را در برنامه‌ها به عمل آورد.

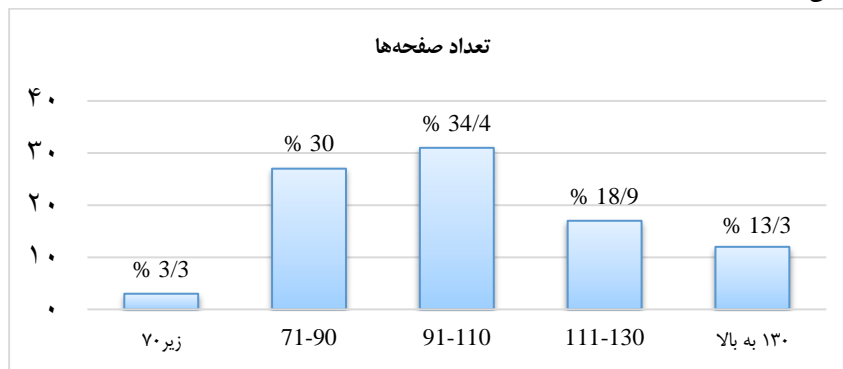
جامعه آماری شامل تمام پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در دوره زمانی ۱۳۹۲-۱۳۹۵ بود. از میان دانشگاه‌های دولتی، سه دانشگاه الزهرا، تهران و علامه طباطبایی به‌طور تصادفی انتخاب شدند و از میان ۱۸۹ عنوان پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد در حوزه روانشناسی تربیتی در این سه دانشگاه، ۵۰ درصد آنها؛ یعنی حدود ۹۰ عنوان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر حسب سال، دانشگاه و جنسیت انتخاب شدند. نحوه انتخاب نمونه بر حسب سال بدین صورت بود که از پایان‌نامه‌های دفاع شده در سال ۱۳۹۲، ۲۳ عنوان، در سال ۱۳۹۳، ۲۴ عنوان، در سال ۱۳۹۴، ۲۶ عنوان و در سال ۱۳۹۵، ۱۷ عنوان انتخاب شدند. نحوه انتخاب نمونه بر حسب دانشگاه بدین صورت بود که از هر دانشگاه ۳۰ عنوان پایان‌نامه انتخاب شد. همچنین نحوه انتخاب نمونه بر حسب جنسیت بدین صورت بود که ۲۰ پایان‌نامه‌ها را مردان و ۷۰ پایان‌نامه‌ها را زنان انجام داده بودند. روش نمره‌گذاری شاخص‌ها بدین صورت بود که به پاسخ هر سؤال روی طیف لیکرت از ۰ تا ۴ نمره داده شد؛ یعنی اصلاً رعایت نشده نمره ۰، کم رعایت شده نمره ۱، تا حدودی رعایت شده نمره ۲، زیاد رعایت شده نمره ۳ و کاملاً رعایت شده نمره ۴ بود. همچنین وضعیت مؤلفه‌ها بر اساس میانگین از ۰ تا ۴ بدین ترتیب بود که میانگین بین ۰-۰/۸ کاملاً نامطلوب، ۰/۸-۱/۶ نامطلوب، ۱/۶-۲/۴ نسبتاً مطلوب، ۲/۴-۳/۲ مطلوب و ۳/۲-۴ کاملاً مطلوب بود.

برای تعیین روایی محتوایی ابزار، چک‌لیست در اختیار ۱۰ نفر از کارشناسان حوزه روانشناسی تربیتی قرار گرفت و روایی آن با توجه به شاخص روایی لاوشی که سی‌اچ. لاوشی (۱۹۷۵) آن را توسعه داده است، ۰/۹۲ به‌دست آمد. این روش برای برآورد توافق میان رتبه‌دهندگان یا داوران از نظر آنکه یک ماده بخصوص آزمایشی تا چه حد برای عملکرد سازه مد نظر اساسی است و ضرورت دارد، با فرمولی به‌عنوان نسبت روایی

محتوا شامل $(CVR = (ne - N/2) / (N/2))$ یا $(CVR = (2ne/N) - 1)$ به دست می‌آید. پایایی ابزار با فرمول پایایی بین کدگذاران (Intercoder reliability (ICR)، $\text{درصد توافق} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 100}{\text{تعداد کل کدها}}$ (درون موضوعی) برابر ۰/۸۰ به دست آمد. روش جمع‌آوری داده‌ها، مشاهده و ثبت در چک‌لیست بوده است.

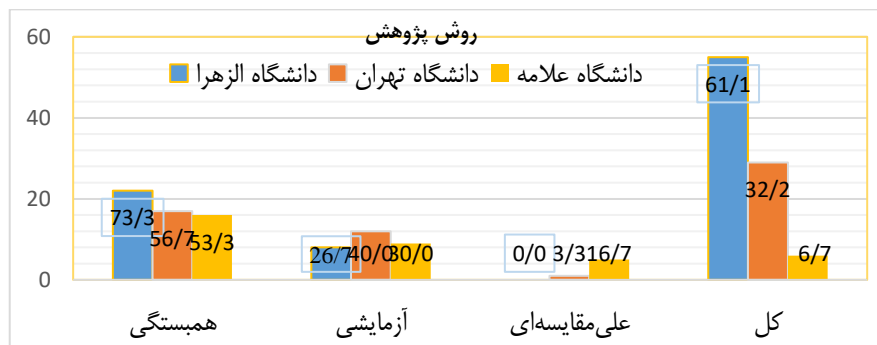
یافته‌ها

در شکل‌های ۱، ۲ و ۳ به ترتیب تعداد صفحه‌ها، روش پژوهش و جامعه پژوهش در پایان‌نامه‌های بررسی شده نشان داده شده است.

شکل ۱- توزیع فراوانی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی بر حسب تعداد صفحه‌ها

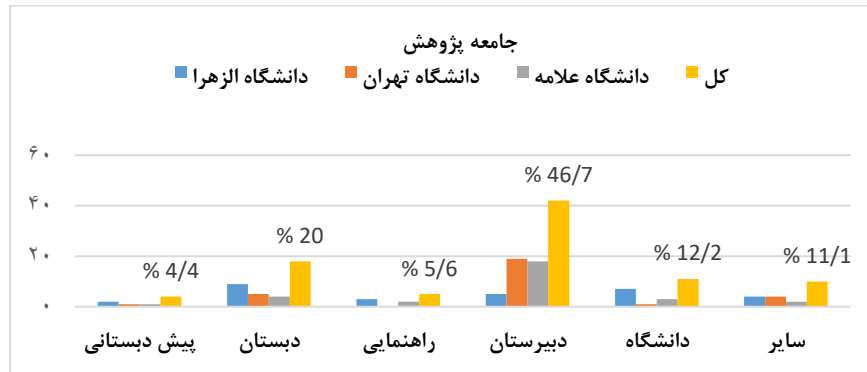
با توجه به شکل ۱، تعداد صفحه ۳/۳ در صد از پایان‌نامه‌ها زیر ۷۰، ۳۰، ۳۰ تا ۷۱ تا ۳۴/۴، ۹۰ تا ۱۱۰ تا ۱۸/۹، ۱۱۰ تا ۱۳۰ تا ۱۳/۳ درصد از پایان‌نامه‌ها ب از ۱۳۰ صفحه بوده است.

شکل ۲- توزیع فراوانی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی بر حسب روش پژوهش

یافته‌های شکل ۲ نشان می‌دهد که در کل ۶۱/۱ درصد از پایان‌نامه‌ها با روش همبستگی، ۳۲/۲ درصد با روش آزمایشی و ۶/۷ درصد با روش علی‌مقایسه‌ای انجام شده‌اند.

شکل ۳- توزیع فراوانی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی برحسب نوع جامعه پژوهش

بر اساس شکل ۳، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در ۴/۴ درصد از پایان‌نامه‌ها موضوع‌های مربوط به دوره پیش‌دبستانی، ۲۰ درصد دوره دبستان، ۵/۶ درصد دوره راهنمایی، ۴۶/۷ درصد دوره دبیرستان، ۱۲/۲ درصد دوره دانشگاه و ۱۱/۱ درصد موضوع‌هایی غیر از موضوع‌های مربوط به این دوره‌ها بررسی شده‌اند. در جدول‌های ۱ و ۲ به ترتیب وضعیت شاخص‌ها و مؤلفه‌ها در پایان‌نامه‌های بررسی شده نشان داده شده است.

جدول ۱- توصیف وضعیت شاخص‌ها در پایان‌نامه‌ها

وضعیت	حداکثر	حداقل	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها
مطلوب	۴	۰	۰/۹۹	۲/۴	۱. فشرده و مختصر بودن عنوان
مطلوب	۴	۱	۰/۴۷	۳/۱	۲. ذکر متغیرهای اصلی و روابط بین آنها در عنوان
نامطلوب	۴	۱	۰/۵۶	۱/۱	۳. موجود بودن ارکان اصلی پژوهش در چکیده
کاملاً مطلوب	۴	۰	۰/۷۵	۳/۴	۴. متناسب بودن حجم چکیده
نامطلوب	۴	۱	۰/۸۶	۱/۵	۵. ارائه مقدمه مناسب از دامنه کلی پژوهش
نامطلوب	۴	۱	۰/۸۶	۱/۲	۶. شرح کامل و همه‌جانبه مسئله و متغیرها
نامطلوب	۴	۱	۰/۸۳	۱/۳	۷. استدلال اهمیت و ضرورت
نامطلوب	۴	۰	۰/۸۸	۱/۱	۸. هدف‌های کلی و جزئی مناسب
نامطلوب	۴	۲	۰/۴۳	۱/۴	۹. سؤال‌ها یا فرضیه‌های مناسب
نامطلوب	۴	۲	۰/۵۳	۱/۵	۱۰. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها با نام مؤلف و سال انتشار

شاخص‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر	وضعیت
۱۱. بررسی همه متغیرهای اصلی موجود در پژوهش	۳/۹	۰/۴۳	۲	۴	کاملاً مطلوب
۱۲. منطقی بودن روال نگارش ادبیات و پیشینه پژوهشی	۱/۴	۱/۱۱	۱	۴	نامطلوب
۱۳. ارائه جامعه و نمونه، روش، ابزار، یافته‌ها و نتایج در پژوهش‌های مرتبط‌تر	۱/۵	۰/۸۷	۰	۴	نامطلوب
۱۴. نقد پژوهش‌های پیشین	۰/۲۴	۰/۸۹	۰	۴	کاملاً نامطلوب
۱۵. ارائه سازماندهی و جمع‌بندی زمینه‌های خالی پژوهش	۱/۵	۱/۶	۰	۴	نامطلوب
۱۶. ارائه طرح و روش پژوهش	۲/۳	۰/۴۲	۲	۴	نسبتاً مطلوب
۱۷. معرفی جامعه و نمونه و روش نمونه‌گیری	۱/۶	۰/۴۷	۲	۴	نامطلوب
۱۸. ارائه ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اعتبار و پایایی آن	۱/۵	۰/۴	۲	۴	نامطلوب
۱۹. ارائه شیوه جمع‌آوری داده‌ها	۱/۶	۰/۶۸	۰	۴	نامطلوب
۲۰. ارائه روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۱/۵	۰/۷۰	۰	۴	نامطلوب
۲۱. تدوین ساختار مناسب ارائه یافته‌ها	۳/۷	۰/۲۵	۳	۴	کاملاً مطلوب
۲۲. تهیه جدول‌ها و نمودارهای مناسب	۲/۸	۰/۲۶	۳	۴	مطلوب
۲۳. ارائه بحث و نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مناسب و گویا	۱/۳	۰/۷۲	۱	۴	نامطلوب
۲۴. ارائه پیشنهادها، پژوهشی و کاربردی مؤثر برای پژوهش‌های بعدی	۱/۵	۰/۵۸	۱	۴	نامطلوب
۲۵. بیان مشکلات و محدودیت‌های پیش‌بینی شده	۱/۴	۱/۰۱	۰	۴	نامطلوب
۲۶. استناد صحیح و صادقانه	۱/۳	۰/۶۸	۲	۴	نامطلوب
۲۷. ساختار و فصل‌بندی مناسب	۳/۹	۰/۲۳	۳	۴	کاملاً مطلوب
۲۸. رعایت قواعد نشانه‌گذاری	۱/۵	۰/۴۸	۲	۴	نامطلوب
۲۹. تعداد غلط‌های املائی و واژه‌بندی در صفحه	۳/۸	۰/۳۹	۲	۴	کاملاً مطلوب
۳۰. تهیه صحیح فهرست موضوع، جدول‌ها، نمودارها و ارائه پیوست‌ها	۲/۲	۰/۷۵	۱	۴	نسبتاً مطلوب

طبق اطلاعات جدول ۱، از مجموع سی شاخص بررسی شده وضعیت ۱۶/۷ درصد از شاخص‌های پایان‌نامه‌های بررسی شده کاملاً مطلوب، ۱۰ درصد مطلوب، ۶/۷ درصد نسبتاً مطلوب، ۶۳/۳ درصد نامطلوب و ۳/۳ درصد کاملاً نامطلوب است. مؤلفه‌های ارائه شده در جدول ۲، بدین صورت از شاخص‌های جدول ۱ استخراج شده‌اند که شاخص‌های ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ و ۱۰ درباره کلیات پژوهش، شاخص‌های ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ درباره بنیان نظری و پیشینه پژوهش، شاخص‌های ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۱۹ در خصوص روش‌های

پژوهش، شاخص‌های ۲۰، ۲۱ و ۲۲ درباره یافته‌های پژوهش، شاخص‌های ۲۳، ۲۴ و ۲۵ درباره بحث و نتیجه‌گیری و شاخص‌های ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹ و ۳۰ درباره مسائل بنیادی پایان‌نامه‌هاست.

جدول ۲- توصیف وضعیت مؤلفه‌های پایان‌نامه‌ها

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر	وضعیت
۱. کلیات پژوهش	۱/۳	۰/۴۱	۲	۴	نامطلوب
۲. بنیان نظری و پیشینه پژوهش	۱/۷	۰/۵۱	۱	۳/۶	نسبتاً مطلوب
۳. روش‌های پژوهش	۱/۷۵	۰/۲۸	۲/۸	۴	نسبتاً مطلوب
۴. تحلیل یافته‌ها	۲/۶	۰/۱۷	۳/۵	۴	مطلوب
۵. بحث و نتیجه‌گیری	۱/۴	۰/۵	۲	۴	نامطلوب
۶. مسایل بنیادی	۲/۵	۰/۲۶	۳	۴	مطلوب

در جدول ۲ وضعیت مؤلفه کلیات پژوهش نامطلوب، بنیان نظری و پیشینه پژوهش نسبتاً مطلوب، روش‌های پژوهش نسبتاً مطلوب، تحلیل یافته‌ها مطلوب، بحث و نتیجه‌گیری نامطلوب و وضعیت مسائل بنیادی مطلوب است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به منظور ارزیابی کیفیت و تعیین نقاط ضعف و قوت پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که وضعیت شاخص فشرده و مختصر بودن عنوان در پایان‌نامه‌های بررسی شده با پژوهش کوه‌بومی و همکاران (Kuhbumi, Azizi, Welayi, Rezaie, Mehraban & Kahrezi, 2006) که مؤلفه عنوان را در بررسی خود فقط شاخصی می‌دانند که نمره خیلی خوب دریافت کرده، همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت عنوان که همان هویت پژوهش است و هدف آن را نشان می‌دهد، باید روشن، گویا و تا حد امکان مختصر باشد و در عین داشتن ویژگی‌هایی مانند صراحت، قاطعیت و اختصار، خالی از هرگونه ابهام و پیچیدگی باشد. عنوان پژوهش باید شناختی دقیق و روشن از موضوع پژوهش را ارائه دهد و نباید بیش از آن چیزی باشد که از پژوهش به دست می‌آید و باید چنان گسترده بیان شود که به پاسخی بینجامد که از روی داده‌های جمع‌آوری شده یا روش‌هایی که در آن به کار رفته است، قابل‌تعمیم نباشد و در پرتو امکانات عملی و واقعیت‌ها تهیه و تنظیم شود.

شاخص دیگر ذکر متغیرهای اصلی و روابط بین آنها در عنوان است. وضعیت این شاخص با یافته‌های پژوهش دوامی و همکاران (Davami, Moeini & Rafiee, 2001) همخوان است. عنوان پژوهش باید متغیرهای عمده را شامل شود، زیرا نخستین بخش هر پژوهش که خوانندگان آن را می‌بینند، عنوان

است. همچنین نخستین قضاوت خواننده درباره محتوای پژوهش از مطالعه عنوان آن صورت می‌گیرد و در ارزیابی پژوهش از سوی داوران بیش از همه بخش‌ها به آن توجه می‌شود، لذا، استادان و دانشجویان عنوانی مختصر و مناسب را بر می‌گزینند. تنها ضعفی که در بسیاری از پایان‌نامه‌های بررسی شده مشاهده شد، ترکیب‌های گوناگونی از عنوان‌های همپوش و تکراری بود. دانشجویان باید برای پایان‌نامه‌ها عناوینی جالب، جذاب، گیرا و مطابق علم روز و کاربردی بر اساس نیازهای هر دوره زمانی انتخاب کنند. آصفزاده و همکاران (Asefzadeh, Akbarshahi, Hashemi & Mashatan, 2008) و علی‌شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) نیز مشابه این پژوهش بخش چکیده را ضعیف ارزیابی کرده‌اند. دلیل این امر در مواقعی ناآگاهی دانشجویان از قواعد چکیده‌نویسی و اصول نگارش علمی و در مواقعی برای تمام کردن پایان‌نامه‌ها عجله و بی‌توجهی به نگارش آن است. بیشترین نقص در این بخش در ارائه یافته‌ها و نتیجه‌گیری در چکیده است. دانشجویان در بسیاری موارد فقط به ارائه یافته‌ها در چکیده اشاره و در پژوهش‌های همبستگی در گزارش نتایج پیش‌بینی شده، ضعیف عمل می‌کنند. این یافته شاید بدین دلیل باشد که در آموزش دانشگاهی ما بر فرایند بیش از برآیند پافشاری می‌شود و برآیند است که به بهای ندیده گرفتن فرایند به‌شمار می‌آید و برجسته‌تر می‌شود (Hamidi, 2006). در پژوهش دوامی و همکاران (Davami et al., 2001) نیز مشابه این پژوهش گزارش شده که بیشتر دانشجویان نتوانسته‌اند بخش یافته‌ها و نتیجه‌گیری را از هم جدا کنند، لذا، استادان قواعد چکیده‌نویسی و اصول نگارش آن را باید به دانشجویان آموزش دهند. نوه‌ابراهیم و همکاران (Naveh Ebrahim, Mansourian & Rahimi, 2014) و فرخی (Farrokhi, 2010) وضعیت چکیده را مطلوب گزارش کرده و در تبیین یافته‌ها نشان داده‌اند که چکیده نیز مانند عنوان، جزء نخستین مؤلفه‌هایی است که پژوهشگران در بازیابی اطلاعات خود در بانک‌های اطلاعاتی جست‌وجو می‌کنند و چون چکیده خلاصه جامعی از محتوای یک گزارش پژوهشی است که همه مراحل و اجزای اصلی پژوهش را در بر می‌گیرد، بسیار بیشتر از عنوان استفاده می‌شود و دانشجویان بسیار تلاش می‌کنند تا در نگارش این بخش تصویری روشن از پایان‌نامه خود ارائه دهند. چون این بخش نشان‌دهنده میزان تسلط دانشجو به پژوهش انجام شده و جمع‌بندی مطالب پژوهش در چند سطر است و داوران نیز به آن توجه می‌کنند، به همین سبب استادان راهنما و مشاور در تنظیم صحیح این بخش دقت و توجه زیادی می‌کنند.

اولین شاخصی که در بخش کلیات پژوهش بررسی شده، مقدمه پژوهش است که وضعیت نامطلوبی دارد. دوامی و همکاران (Davami et al., 2001) مقدمه را از نظر اصول نگارش ضعیف‌ترین بخش گزارش کرده‌اند، اما فرخی (Farrokhi, 2010) مقدمه را در سطح نسبتاً مناسب ارزشیابی کرده است. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که مقدمه نخستین بخش از متن اصلی گزارش پژوهش و هدف از آن بیان موضوع گزارش برای خواننده در آغاز متن است (Turner, 1965) و نوعی زمینه‌سازی برای ورود به بحث و شرح زمینه بروز مسئله و دلالتی است که خواننده را به درک مسئله هدایت می‌کند (Mosapour & Alavi, 2006). مقدمه با طرح یک زمینه کلی در ارتباط مستقیم با موضوع مورد مطالعه آغاز می‌شود.

سپس، نظریه‌ها و پژوهش‌های انجام شده که با موضوع مورد مطالعه ارتباط دارند، بحث و بررسی می‌شوند. به دنبال بحث درباره زمینه‌های کلی و پیشینه پژوهش، مطالب در جهت نظریه‌ای که باید بررسی شود و فرضیه‌ای که در صورت تأیید درستی آن، از درستی نظریه هم حمایت می‌شود و نیز ذکر دلیل‌های منطقی این امر سوق داده می‌شود (Sharifi & Sharifi, 2011). لذا، ملاک‌های مربوط به این شاخص در کلاس‌های روش تحقیق باید به صورت کاربردی بحث شوند.

فرخی (Farrokhi, 2010) وضعیت بیان مسئله را در حد نسبتاً مناسب گزارش کرده است، اما پاشاخانلو (Pashankhanloo, 2010) و کوهبومی و همکاران (Kuhbuni et al., 2006) نیز مشابه این پژوهش بیان مسئله را ضعیف گزارش کرده‌اند و دلیل آن را این امر می‌دانند که چگونگی نگارش بخش‌های مختلف پایان‌نامه از جمله بیان مسئله در کلاس‌های روش تحقیق به دانشجویان آموزش داده نمی‌شود و آنان به تجربه یا با مرور پایان‌نامه‌های گذشته، آن را می‌آموزند و همین موجب می‌شود که آنها ضعف‌هایی در تدوین آن داشته باشند. در پایان‌نامه‌های بررسی شده دانشجویان نتوانستند مسئله پژوهش را که زیربنای هر پژوهش است، توضیح و تصویری روشن از کل پژوهش و میزان درک خود از مسئله اصلی ارائه دهند و نحوه برخورد با مشکل و فایده‌های حاصل از آن را بیان کنند؛ دلیل این امر می‌تواند نبود دستور عمل مشترک برای چگونگی نگارش بیان مسئله باشد و استادان راهنما و مشاور بر اساس اطلاعات خود در زمینه روش تحقیق به طور سلیقه‌ای دانشجویان را در این بخش هدایت می‌کنند، لذا، چگونگی نگارش بیان مسئله در کلاس‌های روش تحقیق باید به دانشجویان آموزش داده شود.

وضعیت شاخص اهمیت و ضرورت پژوهش با یافته فرخی (Farrokhi, 2010) که وضعیت این شاخص را در سطح نسبتاً مناسب ارزشیابی کرده، ناهمسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که این شاخص برخلاف نام آن در پایان‌نامه‌ها اهمیت چندانی ندارد. یکی از مواردی که موجب پایین آمدن کیفیت این بخش شده است، می‌تواند این باشد که برخی از ملاک‌هایی که باید در بخش اهمیت و ضرورت بیان شوند، در بیان مسئله آورده می‌شوند و چنین به نظر می‌رسد که دانشجویان از اینکه چه مواردی باید در این بخش باشد، آگاهی ندارند؛ این در حالی است که این قسمت، همان‌طور که از نام آن بر می‌آید، ضرورت اجرای پژوهش را بیان می‌کند و یکی از بخش‌هایی است که واضح بودن آن برای خود پژوهشگر اهمیت زیادی دارد، چرا که اگر ضرورتی محکم برای اجرای پژوهش بیان نشود، دلیلی برای انجام دادن آن وجود ندارد. لذا، بهتر است دانشجویان به اهمیت و ضرورت پژوهش بیشتر توجه داشته باشند.

با توجه به وضعیت نامطلوب بودن شاخص هدف‌های پژوهش، این یافته با نتیجه پژوهش فرخی (Farrokhi, 2010) همخوانی ندارد. در برخی پایان‌نامه‌های بررسی شده هدف اصلی پژوهش همان تکرار عنوان بود؛ به عبارتی، کار پژوهشی معادل هدف فرض شده بود، نه اینکه اجرای کار به چه هدفی می‌انجامد. در تبیین این یافته می‌توان خاطر نشان کرد که اگر چه عنوان پژوهش با هدف اصلی پژوهش یکی است، در عین حال، هدف پژوهش باید بیش از عنوان پژوهش خواننده را به عمق آنچه پژوهشگر

می‌خواهد نشان دهد هدایت کند و جنبه‌های خاص‌تری را نشان دهد. هدف اصلی پژوهش خود موضوع نیست، بلکه پاسخی است به مسئله‌ای که بیان شده است. در این قسمت باید به دنبال آن بود که چه چیزی می‌تواند محقق را در حل مسئله یاری رساند. هدف پژوهش این را بیان می‌کند که با اجرای پژوهش به دنبال چه هستیم و به چه چیزی دست می‌یابیم. بنابراین، دقت در تدوین هدف‌هایی که پژوهش را به نتیجه مورد انتظار راهنمایی کند، از مواردی است که باید دانشجویان به آن توجه کنند. این یافته با یافته‌های کوه‌بومی و همکاران (Kuhbumi et al., 2006) که هدف‌ها را ضعیف و خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) که درصد خطاهایی را در تدوین هدف‌ها گزارش کرده‌اند، همسو است. همچنین در برخی از پایان‌نامه‌های بررسی شده، هدف‌ها در یک سطح بیان شده یا هدف‌های کلی از هدف‌های جزئی به‌درستی جدا نشده بودند، اما آنچه در نگارش پایان‌نامه‌ها دیده می‌شود، هدف پژوهش به دو صورت کلی و جزئی بیان می‌شود و این به معنای آن است که برای رسیدن به هدف کلی باید گام‌هایی کوچک برداشته شود تا هم به هدف‌های جزئی و هم به هدف‌های کلی پژوهش رسید.

شاخص دیگر بررسی شده در این بخش فرضیه یا پرسش پژوهش است. خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) درصد خطاهایی را در تدوین فرضیه‌ها نشان داده‌اند که مشابه یافته پژوهش حاضر است و با یافته فرخی (Farrokhi, 2010) ناهمخوان است. از آنجا که تدوین فرضیه‌ها از نظریه‌ها و گزارش‌های منتشر شده از یافته‌های دیگر مطالعات منابع هستند، این یافته نشان می‌دهد که دانشجویان در حوزه موضوعی خود تسلط کافی نداشته و نتوانسته‌اند فرضیه‌هایی را تدوین کنند که در جهت دستیابی به هدف‌های پژوهش باشد؛ بنابراین، استادان به دانشجویان در تدوین فرضیه‌هایی که در جهت دستیابی به هدف‌های پژوهش است، باید کمک کنند. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که طرح فرضیه یا پرسش به زمینه‌های قبلی و بنیان نظری پژوهش مربوط است. هرگاه زمینه‌های نظری امکان موضع‌گیری را فراهم آورند، پژوهشگر به طرح فرضیه اقدام می‌کند. هرگاه چنین زمینه‌ای را فراهم نسازند، پژوهشگر به طرح پرسش قناعت می‌کند (Mosapour & Alavi, 2006). همچنین فرضیه پاسخی بخردانه، احتمالی و موقت به سؤال پژوهشی است که در مرحله‌های بعدی پژوهش درستی یا نادرستی آن آزمایش می‌شود (Sharifi & Sharifi, 2011).

آخرین شاخص بررسی شده در بخش کلیات، تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهاست. ضعف برخی از پایان‌نامه‌ها در کیفیت تعریف عملیاتی متغیرها و همچنین ارائه چندین تعریف مفهومی است که موجب سردرگم شدن خواننده می‌شود. در تبیین این یافته باید خاطر نشان کرد که بسیاری از واژه‌ها معنای گوناگونی دارند و بنابراین، پژوهشگر در کاربرد آنها در پژوهش خود باید آنها را تعریف کند، زیرا ممکن است در بعضی موارد واژه یا اصطلاح مفهومی را به خواننده عرضه کند که مد نظر پژوهشگر نباشد یا احتمالاً واژه و اصطلاح ویژه‌ای برای خواننده بیگانه و نامفهوم باشد، بنابراین، با توجه به لزوم ساده‌نویسی در نوشتن پایان‌نامه، پژوهشگر وظیفه دارد این‌گونه واژه‌ها و اصطلاح‌های ویژه را در طرح پژوهش خود تعریف کند (Seif Naraghi & Naderi, 2012). با توجه به ویژگی‌های پژوهش به روش علمی دو

گونه تعریف ارائه می‌شود: تعریف مفهومی که به تعریف یک واژه توسط واژه‌های دیگر اشاره دارد. در این گونه تعریف از واژه‌های انتزاعی و ملاک‌های فرضی استفاده می‌شود. این گونه تعریف‌ها به شناسایی ماهیت یک پدیده کمک می‌کنند و در فرایند منطقی تدوین فرضیه‌ها نقش مهمی دارند. تعریف مفهومی را باید به تعریف عملیاتی تبدیل کرد تا بتوان آن را مشاهده کرد. تعریف عملیاتی تعریفی است که بر ویژگی‌های قابل مشاهده استوار است. تعریف عملیاتی فعالیت‌های پژوهشگر را در اندازه‌گیری با دستکاری یک متغیر مشخص می‌سازد (Sarmad, Bazargan & Hedjazi, 2011) و از آنجا که به گفته هومن (Hooman, 2007) آزمون‌پذیری فرضیه در گرو تعریف عملیاتی مناسب است، چنانچه این تعریف به درستی صورت نگیرد، آزمون فرضیه در اجرا با مشکلاتی مواجه می‌شود. لذا، دانشجویان باید سعی کنند تا تعریف شفاف و با کیفیتی از متغیرها داشته باشند.

با توجه به وضعیت نسبتاً مطلوب مؤلفه بنیان نظری و پیشینه پژوهش این یافته با یافته‌های طغیانی و همکاران (Toghyani & Kianmehr, 2016) و فتح‌آبادی (Fathabadi, 2010) که بیشترین ضعف را در این بخش می‌دانند، همخوانی ندارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که اگرچه داشتن ادبیاتی پربار و چارچوب نظری خوب نقطه قوت یک پایان‌نامه است، اما موجب خستگی، اتلاف وقت و توجه ناکافی به بخش‌های دیگر از جمله بحث و نتیجه‌گیری می‌شود و از آنجایی که تعداد صفحه‌های پایان‌نامه موجب افزایش کیفیت پایان‌نامه نیست، این کار بیشتر بدون بالا بردن کیفیت کار، موجب افزایش مصرف کاغذ و هزینه‌ها می‌شود. همچنین حجیم کردن بی‌هدف این فصل نشان‌دهنده ضعف دانشجویان است؛ یعنی محقق هنوز حدود موضوع مورد بررسی خود را تشخیص نداده و در دریایی از مطالب و موضوعات سرگردان است. پژوهش علی‌شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) رابطه معکوسی را بین تعداد صفحه‌های پایان‌نامه با امتیاز نهایی نشان می‌دهد؛ یعنی با زیاد شدن صفحه‌های پایان‌نامه امتیاز کل آن کم می‌شود و می‌تواند یادآور آن باشد که بهتر است دانشجویان به کیفیت محتوای پایان‌نامه‌ها نسبت به کمیت آن توجه بیشتری داشته باشند و با پرهیز از زیاده‌گویی در این بخش از بخش‌های مهم دیگر غافل نشوند.

در این بخش وضعیت همه متغیرهای اصلی موجود در پژوهش از نظر شکلی و چینش در کنار هم کاملاً مطلوب است و چنانچه به‌ظاهر مشاهده می‌شود، این سؤال در بیشتر پایان‌نامه‌ها رعایت شده است؛ یعنی دانشجویان توانسته‌اند همه متغیرهای موجود در پژوهش خود را شناسایی و در پژوهش استفاده کنند. دلیل این امر می‌تواند صرف زمان زیاد دانشجویان برای گردآوری اطلاعات این فصل و پی‌ریزی پایه‌ای علمی برای ادامه پژوهش در مرحله‌های بعدی باشد (Naveh Ebrahim et al., 2014). اگرچه دانشجویان در فرایند تحصیل با نظریه‌ها و ادبیات موضوع‌های مرتبط با زمینه تحصیلی خود آشنا می‌شوند، اما فقط در نگارش پایان‌نامه است که انتظار می‌رود با بررسی‌های گسترده و فراوان برای گردآوری آخرین اطلاعات مرتبط با موضوع پژوهش یک ادبیات قوی در پایان‌نامه‌ها ایجاد شود.

از ضعف‌های نهفته در شاخص منطقی بودن روال نگارش ادبیات و پیشینه پژوهش، نبود ارتباط منطقی عناوین است. در این بخش مطالب مربوط به هر متغیر با عنوان‌های جداگانه و مستقل از یکدیگر ردیف

شده‌اند که این چنین مونتاژگونه چیزی فراتر از گردآوری صرف اطلاعات درباره متغیرهای پژوهش نیست و این به بی‌توجهی و کم‌توانی دانشجویان در برقراری ارتباط مفهومی و یکپارچه‌سازی مطالب بر می‌گردد. در این فصل مطالب باید منسجم باشند و معنا و منظور واحدی را دنبال کنند؛ یعنی مطالب قبل و بعد باید مکمل همدیگر و با یکدیگر در ارتباط باشد، به گونه‌ای که هر کسی آن را مطالعه کند، به هدفمندی مطالب پی ببرد و منظور نویسنده را از مطالب ارائه شده درک کند و باید بسیار دقت شود که در این بخش از کلی‌گویی‌های بی‌مورد راجع به عنوان پژوهش، که می‌تواند از کتاب‌های مختلف استخراج و مطالب و موضوعات قطعه‌قطعه‌ای که بدون نظم و وحدت منطقی در کنار هم وصله‌گونه قرار داده شوند، اجتناب کرد. بنابراین، در دوره فراکارشناسی باید تکالیف بیشتری برای یادگیری یکپارچه‌سازی مفاهیم برای دانشجویان در نظر گرفته شود.

شاخص دیگر بررسی شده ارائه جامعه و نمونه، روش، ابزار، یافته‌ها و نتایج در پژوهش‌های مرتبط‌تر و سازماندهی آنهاست. فتح‌آبادی (Fathabadi, 2010) نیز در پژوهش خود بیشترین ضعف را در این بخش می‌داند. در تبیین این یافته باید گفت که پیشینه پژوهش مطالعه، تحلیل و نگارش سنتزی از کارهای پژوهشگران درباره موضوعی خاص است که بر فرضیه‌ها، روش‌های علمی، نتایج، نقاط قوت و ضعف مطالعه تفسیرها و استنتاج‌های نویسنده تأکید دارد و این‌گونه تعریف می‌شود: "پیشینه پژوهش به تحلیل مواد علمی درباره موضوعی خاص گفته می‌شود که مستلزم خواندن دقیق هر یک از مطالعات برای ارزیابی هدف مطالعه، تعیین تناسب و کیفیت روش‌های علمی، بررسی تحلیل پرسش‌ها و پاسخ‌های نویسندگان، تلخیص یافته‌های مطالعات و نگارش برون‌نهادی بی‌طرفانه از آنهاست". سرمد و همکاران (Sarmad, et al., 2011) بر این باورند که در بررسی پیشینه پژوهش اهدافی از قبیل تعریف و تحدید مسئله، قرار دادن یافته‌های پژوهش در چارچوب پژوهش‌های قبلی، اجتناب از دوباره‌کاری، آشنایی با روش‌ها و ابزار اندازه‌گیری دقیق‌تر، برقراری ارتباط منطقی میان اطلاعات پژوهش‌های قبلی با مسئله پژوهش و آشنایی با چارچوب نظری یا تجربی مسئله پژوهش دنبال می‌شود. با وجود این، هر چه پژوهش‌های مرتبط‌تر با موضوع، پیشینه مفصل‌تری را ارائه دهند، پژوهشگر در انتخاب جامعه، نمونه، روش و ابزار خود دقیق‌تر عمل می‌کند. بنابراین، دانشجویان باید در گزارش پژوهش خود تمام این موارد را در پیشینه ارائه دهند.

در شاخص نقد پژوهش‌های پیشین، آنچه در پیشینه‌ها مشاهده شد، فقط قرار دادن یافته‌ها و نتایج پژوهش‌های انجام شده به صورت موازی کنار یکدیگر بوده است. این مسئله در پژوهش نیلی و همکاران (Nili, Nasr & Akbari, 2007) نیز تأیید شده است. پژوهش فتح‌آبادی (Fathabadi, 2010) نیز نشان می‌دهد در بیش از نیمی از مقاله‌ها نویسندگان نگاهی نقادانه نداشته‌اند. درخصوص این یافته باید گفت که درک نکردن دانشجویان از چرایی مرور پژوهش‌های گذشته موجب می‌شود که آنها فقط به کنار هم چیدن پژوهش‌های قبل بپردازند، بدون آنکه خود نیز هدف از این کار را بدانند. از آنجایی که داشتن پیشینه قوی به‌خصوص در بخش پیشینه‌های خارجی از سوی استادان به‌عنوان پایه محکم علمی محسوب می‌شود، در برخی از پایان‌نامه‌ها، پژوهش‌هایی که ارتباط چندانی به کار ندارند، در بخش پیشینه آورده

می‌شوند تا این بخش را پربارتر کنند (Rahimi, 2011). اگرچه بررسی متن بیشتر و استفاده از مقاله‌ها و مستندهای علمی ارزش علمی کار را بیشتر می‌کند، اما آنچه در پایان‌نامه‌نویسی به‌خصوص در دوره کارشناسی ارشد باید به آن توجه شود، تقویت قدرت تحلیل، موشکافی و انتقاد دانشجویان و کمک به آنها در باهم‌نگری پژوهش‌های انجام شده و ارتباط آن با پژوهشی است که خود انجام می‌دهند. بنابراین، استاد راهنما و دانشجو به‌منظور نشان دادن تسلط کافی به نقد منابع، ارتباط منابع با زمینه پژوهش خود و وجوه تمایز کار خود با همکاران، باید بیشتر روی این فصل از پایان‌نامه کار کنند.

وضعیت شاخص سازماندهی و جمع‌بندی زمینه‌های خالی پژوهش در بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش با یافته‌های فتح‌آبادی (Fathabadi, 2010) که نشان می‌دهد بیشترین ضعف در بخش ادبیات و پیشینه پژوهش است و هیچ نوع جمع‌بندی از آنها صورت نگرفته، همخوان است. بنابراین، باید در پایان بخش پیشینه جمع‌بندی صورت بگیرد تا زمینه‌های خالی پژوهش‌های پیشین مشخص شود و پژوهشگر در پژوهش خود این کاستی‌ها را نداشته باشد. همچنین در تبیین این یافته می‌توان خاطر نشان کرد که پیشینه باید ساختار منطقی و منسجمی داشته باشد که این سازماندهی پژوهشگر را از سردرگمی درمی‌آورد. برخی از روش‌های سازماندهی پیشینه پژوهش عبارت است از: سازماندهی تاریخی، سازماندهی بر حسب مهم‌ترین نوشته‌ها، سازماندهی بر حسب موضوع‌های مفهومی پژوهش فعلی و سازماندهی بر حسب ترتیب کمترین تا بیشترین تمرکز (Ferfolja & Burnett, 2002).

وضعیت شاخص ارائه طرح و روش پژوهش با یافته علی‌شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) که مشکل اصلی پایان‌نامه‌ها را قسمت روش انجام پژوهش می‌دانند، ناهمسو است. در پایان‌نامه‌های بررسی شده پرمسئله‌ترین چیز در این بخش، نبود توجیه روش نمونه‌گیری انتخاب شده و دلیل ارجحیت آن به روش‌های دیگر بود. در تبیین این یافته باید گفت که روش‌های پژوهش باید از نظر هدف، پیامد، فرایند، زمان و منطبق اجرا مشخص شود. در پایان‌نامه‌های بررسی شده ۶۱/۱ درصد از روش توصیفی همبستگی استفاده کرده بودند که بیشترین روش استفاده شده است و این یافته با یافته‌های فلاح‌زاده و همکاران (Fallahzadeh, Moheb & Ezzedini, 2008) و رحیمی (Rahimi, 2011) همخوان است. با وجود این، استفاده از روش توصیفی برای بررسی موضوع‌هایی که در حوزه علوم انسانی رایج است، شیوه مناسبی برای شناخت وضعیت موجود است، اما به انتخاب موضوع‌های تکراری و کلیشه‌ای به دلیل در دسترس بودن ابزارهای نه‌چندان روا از سوی دانشجویان دامن زده است و آنها را به سمت اجرای پژوهش‌هایی که به‌راحتی و در کمترین زمان شدنی باشد، سوق داده است و بنابراین، باید استادان دانشجویان را به انتخاب موضوع‌هایی با روش‌های دیگر تشویق کنند.

شاخص معرفی جامعه و نمونه و روش نمونه‌گیری وضعیت نامطلوبی دارد. در پژوهش لکوا و یسل‌دایک (Lekwa & Ysseldyke, 2010) در بیشتر پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های موردی از نمونه‌های منحصر به‌فرد یا با تعداد نمونه بسیار کم گزارش شده بودند. خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) نیز در پژوهش خود درصد خطاهایی را در تدوین حجم نمونه مشاهده کرده‌اند که با یافته پژوهش

حاضر همخوان است. در تبیین این یافته باید گفت که اگر تعداد نمونه کافی نباشد، نتیجه آزمون آماری معنادار نخواهد بود و نمی‌توان به جامعه تعمیم داد، در حالی که هدف پژوهش حل مسئله جامعه است، نه گروه نمونه؛ بنابراین، در تعیین حجم نمونه باید دقت بیشتری شود. همچنین در بسیاری از پایان‌نامه‌ها مشخصات جمعیت‌شناختی گروه نمونه مشخص نشده بود. موسی‌پور و همکاران (Mosapour & Alavi, 2006) بر این باورند که هویت گردآورندگان داده‌ها و توصیفی کامل از نمونه مورد مطالعه و جمعیتی که نمونه از آن گرفته شده است، باید مشخص شوند.

ضعف موجود در شاخص ارائه ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اعتبار و پایایی آن، این بود که دانشجویان صرفاً به روایی محتوا بسنده و برای ضریب پایایی صرفاً الفای کرونباخ را گزارش می‌کنند. در تبیین این یافته باید خاطر نشان ساخت که در این بخش ابزارهایی که برای اندازه‌گیری متغیرها به کار رفته است، معرفی می‌شوند. انواع پرسشنامه‌ها، آزمون‌ها و دیگر ابزارهای مورد استفاده، نام و مشخصات و ویژگی‌های آنها، روش و مراحل ساختن این ابزارها و روش برآورد روایی و پایایی این ابزارها همراه با شواهدی از روایی و پایایی آن‌ها به تفصیل شرح داده می‌شود (Sharifi & Sharifi, 2011).

در شاخص فرایند شیوه جمع‌آوری داده‌ها، در طرح‌های آزمایشی عمدتاً روش اجرای مداخله به‌طور شفاف بیان و ردپایی از محتوای مطالب ارائه شده در مداخله دیده نمی‌شود. در اینجا باید آنچه در فرایند جمع‌آوری داده‌ها مانند اجرای پرسشنامه، مصاحبه و اجرای آزمون‌های روانی و فعالیت‌های آزمودنی‌ها رخ داده است، همراه با دستورالعمل ارائه شده به شرکت‌کنندگان در آزمون یا پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه به‌روشنی بیان شود (Sharifi & Sharifi, 2011). همچنین به‌منظور دستیابی به این هدف، پژوهشگر باید پاسخگوی این سؤالات باشد: پژوهش در کجا انجام شده است؟ چه کسی پژوهش را انجام داده است؟ آزمودنی‌ها فعالیت‌های پژوهشی را در چه مدت انجام داده‌اند؟ آیا آزمودنی‌هایی بوده‌اند که مشارکت خود را در پژوهش تا آخر ادامه ندادند؟ (Delaware, 2016). لذا، دانشجویان باید این فرایند را به‌طور کامل و شفاف بیان کنند.

ضعفی که در مؤلفه ارائه روش تجزیه و تحلیل داده‌ها وجود داشت، آن بود که بسیاری از مدل‌های آماری نیازمند بررسی مفروضه‌هایی هستند که در اغلب پایان‌نامه‌ها به این مفروضه‌ها توجه نشده است. همچنین در بسیاری از پایان‌نامه‌ها تحلیل‌هایی دیده می‌شود که در سؤالات پژوهشی به آنها پرداخته نشده است. خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) درصد خطاهایی را در تدوین آنالیزهای آماری پژوهش خود مشاهده کرده‌اند که با یافته‌های پژوهش حاضر همخوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که فصل یافته‌ها و تجزیه و تحلیل آنها که در واقع، هسته اساسی پژوهش است، شامل بحث‌های کلامی، جدول‌ها، شکل‌ها، نمودارها، منحنی‌ها و همچنین تجزیه و تحلیل اطلاعات است. بحث‌های کلامی باید بیان‌کننده ویژگی‌های کلی و روابط بامعنا و جالبی از یافته‌ها باشد و هرگز تکرار محض آنچه به‌وسیله جدول‌ها یا شکل‌ها ارائه شده است، نباشد (Seif Naraghi & Naderi, 2012). از جدول‌ها و شکل‌ها برای روشن‌تر کردن روابط بامعنا یافته‌ها استفاده می‌شود و جدول و شکلی مناسب است که خودش

به‌تنهایی برای خواننده قابل درک و واضح باشد. هر جدول یا شکل باید دارای شماره و عنوانی مناسب با آنچه ارائه می‌دهد، باشد و در عین سادگی گویای حداکثر یک یا دو رابطه بامعنا از یافته‌ها باشد. با توجه به وضعیت مطلوب شاخص تدوین ساختار مناسب ارائه یافته‌ها و تهیه جدول‌ها و نمودارهای مناسب، این یافته مشابه با پژوهش‌های دوامی و همکاران (Davami et al., 2001)، علی شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) و نوه ابراهیم و همکاران (Naveh Ebrahim et al., 2014) است. باید اشاره شود که بخش تحلیل یافته‌ها را معمولاً خود دانشجو انجام نمی‌دهد و بیشتر به افراد متخصص در زمینه روش آماری و تحلیل داده‌ها واگذار می‌شود. بنابراین، این بخش با کمترین نقص و بیشتر به‌صورت مطلوب گردآوری می‌شود، ولی ضعف مهارتی دسته‌زادی از دانشجویان است. از آنجا که بیشتر دانشجویان مهارت کافی در روش پژوهش و تحلیل داده‌های آماری ندارند، بنابراین، این بخش را خود دانشجویان انجام نمی‌دهند و مجبورند از کارشناسان این امر کمک بگیرند. لذا، توصیه می‌شود برای افزایش مهارت در این زمینه کارگاه‌های تجزیه و تحلیل آماری برای دانشجویان برگزار شود.

دوامی و همکاران (Davami et al., 2001) ضعیف‌ترین بخش پایان‌نامه‌ها را بخش بحث و نتیجه‌گیری گزارش کرده‌اند. آصف‌زاده و همکاران (Asefzadeh et al., 2008) و کوه‌بومی و همکاران (Kuhbumi et al., 2006) نیز مشابه این پژوهش این بخش را ضعیف گزارش کرده‌اند. ضعف موجود در بخش بحث و نتیجه‌گیری این بود که در برخی از پایان‌نامه‌ها فقط یافته‌ها به‌نوعی دیگر تکرار شده‌اند و در پاره‌ای موارد، پژوهش انجام شده به پژوهش‌های قبل مرتبط نشده‌اند و در برخی هم دلیل همخوانی یا ناهمخوانی یافته‌ها بررسی نشده است. یکی از دلایل‌های آن این است که دانشجو به‌جای داشتن دیدی انتقادی و تحلیلی به نتیجه یافته‌های خود و دیگران و برقراری ارتباط میان آنها در گزارش پژوهش، به گزارشگری تبدیل می‌شود که فقط یافته‌های خود و دیگران را بدون هیچ کم و کاستی می‌پذیرد و گزارش می‌کند. بنابراین، بخش بحث به بخشی تبدیل می‌شود که یافته‌های پژوهش به‌صورت موازی کنار هم چیده می‌شوند. همچنین در بسیاری از پایان‌نامه‌ها نیز صحبت از پژوهش‌هایی می‌شود که در فصل دوم به آنها اصلاً اشاره نشده است و به یکباره پژوهشگر اشاره به همسویی نتایج خود با این پژوهش‌ها می‌کند. همچنین در صورت ناهمسویی نتایج با پیشینه اغلب پژوهشگران در بیان تبیینی روشن و مستدل ناموفق هستند. دلیل دیگر آن شاید این باشد که استادان به‌دلیل حساسیت‌هایی که در بخش‌های قبل به خرج داده‌اند، به این بخش توجه چندانی ندارند. برخی از استادان با تأکید بسیار بر پایه‌ریزی چارچوب قوی در فصل دوم و اصرار به استفاده بیش از حد از منابع قوی به‌ویژه منابع لاتین، بیشترین انرژی دانشجو را صرف این فصل می‌کنند و برخی استادان با تأکید بسیار بر استفاده از روش‌های پیچیده آماری و تحلیل‌های پیچیده که در مواردی خود دانشجو نیز به‌سختی آن را درک می‌کند، خواننده را قانع می‌کنند، به نوعی که در بحث و نتیجه‌گیری نتوان ایرادی بر آن وارد کرد. دلیل دیگر کاستی در بخش بحث آن است که چون این بخش آخرین مرحله از پژوهش است، دانشجو مایل است تا هر چه سریع‌تر کار را تمام کند و همچنین گاهی مشکلات اداری و مهلت قانونی برای دفاع از پایان‌نامه نیز موجب تعجیل در تدوین این بخش

می‌شود که مطلوبیت کار را کاهش می‌دهد، غافل از آنکه این بخش مهم‌ترین بخشی است که در آن خط فکری پژوهشگر مشخص شده و بایسته است تا نتایج پژوهش انجام شده به صورت حلقه اتصالی در کنار پژوهش‌های دیگر برای افزودن به دانش موجود قرار داده شود. در مقابل یافته‌های پژوهش حاضر، پژوهش علی‌شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) بخش بحث را مطلوب گزارش کرده‌اند و همچنین خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) نقطه قوت پایان‌نامه‌ها را در بحث و نتیجه‌گیری می‌دانند که با یافته‌های پژوهش حاضر ناهمسو است. چنانچه مشاهده می‌شود، نتیجه‌های متفاوتی در بخش بحث و نتیجه‌گیری گزارش شده است. نوه‌ابراهیم و همکاران (Naveh Ebrahim et al., 2014) بر این باورند که کیفیت امری ذهنی است و در ارزیابی، قضاوت فرد ارزیاب نیز اثرگذار است و از طرفی، چون معیار واحدی برای ارزیابی وجود ندارد و هر یک از پژوهش‌ها بر اساس معیارهای متفاوت سنجیده می‌شوند، این عوامل نتایج متفاوتی را نشان می‌دهد. ولی مهم آن است که در بخش بحث و نتیجه‌گیری باید به بحث و تبیین نتایج پژوهش پرداخته و مشابهت‌ها و تفاوت‌های یافته‌ها با پژوهش‌های قبل بیان شود؛ اگر نتایج با پژوهش‌های قبلی هماهنگ باشد، تأیید می‌شود و نتایج تعمیم می‌یابد، اما اگر نتایج با پژوهش‌های قبلی متفاوت باشد، باید دلایل احتمالی این تفاوت بیان شود. همچنین پژوهشگر باید بتواند با بهره‌گیری از نظریه‌های موجود، یافته‌های پژوهش خود را تبیین، استنباط و تفسیر و نیز بیان کند که چرا نتیجه پژوهش به چنین یافته‌هایی ختم شده است و ارتباط بین پژوهش و یافته‌ها با استدلال علمی بیان شود. پیشنهاد می‌شود که دانشجو با داشتن دیدی انتقادی و تحلیلی به ارائه نتیجه یافته‌های خود و دیگران و برقراری ارتباط میان آنها در گزارش پژوهش خود بپردازد.

با توجه به وضعیت نامطلوب شاخص ارائه مشکلات و محدودیت‌های پژوهش، این یافته می‌تواند به دلیل درست توصیف نشدن محدودیت‌های پژوهش باشد. در قسمت محدودیت‌ها پژوهشگر باید هر گونه قید و بند، مشکل یا محدودیتی را که ممکن است در ارتباط بین متغیرهای مورد مطالعه اثر داشته یا تصمیم‌پذیری نتایج پژوهش را تحت‌الشعاع قرار داده باشد، با صراحت بیان کند.

ضعف موجود در شاخص ارائه پیشنهادها آن است که پیشنهادهایی مبتنی بر داده‌ها ارائه نشده‌اند و با وجود پرداختن به همه دوره‌های آموزشی از دبستان تا دانشگاه، به نظر نمی‌رسد یافته‌ها و پیشنهادها بر خاسته از آن گرهی از مشکلات رایج آموزشی گشوده یا راهکارهایی برای حل این مسائل داده باشند. در این بخش دانشجویان پس از مطالعه مفصل در حیطه موضوعی پژوهش خود به خلأهای موجود پی می‌برند و راهکارهایی برای حل مسائل موجود در سطح جامعه به پژوهشگران آینده پیشنهاد می‌کنند و همچنین پژوهشگر با توجه به برخوردهایش با مسائل و مشکلات متعدد در مراحل پژوهش و پی‌بردن به ناآگاهی‌ها و سرگردانی‌های موجود در زمینه موضوع مورد پژوهش، می‌تواند عنوان یا موضوع‌های پژوهشی دیگری را در خاتمه پیشنهادها ارائه کند. این عمل خود منبع بسیار مفیدی خواهد شد تا پژوهشگرانی که در انتخاب موضوع پژوهش مشکل دارند، راهنمایی شوند (Seif Naraghi & Naderi, 2012). بنابراین، توصیه

می‌شود دانشجویان با توجه به خلأهای موجود در پژوهش خود پیشنهادهایی مبتنی بر داده‌ها برای حل مسائل موجود در سطح جامعه به پژوهشگران آینده پیشنهاد کنند.

مؤلفه دیگر بررسی شده، بخش مسائل بنیادی است. این بخش با پنج شاخص استناددهی مناسب، ساختار و فصل‌بندی مناسب، رعایت قواعد نشانه‌گذاری، واژه‌بندی مناسب و ارائه فهرست‌ها بررسی شده است. دوامی و همکاران (Davami, et al., 2001)، علی‌شیری و همکاران (Alishiri et al., 2010) و نوه‌ابراهیم و همکاران (Naveh Ebrahim et al., 2014) بخش منابع پایان‌نامه‌ها را مطلوب گزارش کرده‌اند. خادمی و همکاران (Khademi et al., 2011) صحیح بودن منابع را نقطه قوت پایان‌نامه‌ها می‌دانند. این پژوهش‌ها در تبیین یافته‌هایشان دلیل این امر را شیوه جامع منبع‌نویسی در حوزه‌های مختلف علمی می‌دانند که در پایان‌نامه‌ها نیز با دقت زیاد توسط داوران ارزیابی می‌شود و بنابراین، دانشجویان دقت زیادی در ارجاع‌دهی منابع می‌کنند، اما در پایان‌نامه‌های بررسی شده، شاخص استناددهی وضعیت نامطلوبی دارد و این یافته بدین دلیل است که در استناددهی درون‌متنی هم نویسنده اصلی و هم مترجم، درون متن به‌عنوان منبع نوشته شده یا در برخی موارد مؤلف خارجی با سال ایرانی نوشته شده است یا برعکس؛ در حالی که در استناد به کتاب‌های ترجمه‌ای، ترکیبی از مؤلف خارجی با سال ایرانی نباید اعمال شود، چون کتاب یک نویسنده خارجی در سال میلادی منتشر شده است (Khosrowjerdi, 2013). همچنین ضعف دیگر در استناددهی آن بود که در اولین ارجاع‌دهی در متن نام نویسنده اصلی و واژه همکاران نوشته شده یا برعکس، نام همه نویسندگان در تمام متن پژوهش به‌عنوان منبع تکرار شده بود. در حالی که باید در اولین ارجاع‌دهی نام همه نویسندگان نوشته شود و در ارجاع‌های بعدی نام نویسنده اصلی و واژه همکاران نوشته شود.

بیشترین نقص در بخش استناددهی پایان‌نامه‌های بررسی شده، تفکیک نکردن نقل قول‌های مستقیم و غیرمستقیم است. فرخی (Farrokhi, 2010) نیز مشابه این پژوهش تفکیک نقل قول‌های مستقیم و غیرمستقیم را دارای ضعف اساسی می‌داند. سیف نراقی و همکاران (Seif Naraghi & Naderi, 2012) در استفاده از منابع به‌صورت نقل قول مستقیم چنین بیان کرده‌اند: "هنگامی که پژوهشگر گفته یا نوشته فردی را کلمه به کلمه و بدون هیچ‌گونه تغییری در پایان‌نامه می‌آورد، موظف است اگر مطلب مذکور کوتاه باشد؛ یعنی در حدود دو یا سه جمله معمولی است، آن را داخل علامت گیومه قرار دهد. اما اگر نقل قول مستقیم طولانی و بیش از سه جمله معمولی است، باید آن را با حروفی ریزتر از سایر حروف متن و در خطوطی با فاصله کمتر از یکدیگر در مقایسه با سایر خط‌های پایان‌نامه ماشین کرد. اگر احتمالاً امکان ماشین این خط‌ها یا حروف ریزتر وجود ندارد، کافی است که این نقل قول در خطوطی با فاصله کمتر از یکدیگر در مقایسه با سایر خطوط پایان‌نامه ماشین شود و با رسم خطی زیر جملات مربوط به نقل قول، آن را مشخص‌تر کرد؛ اما در نقل قول غیرمستقیم، پژوهشگر آنچه را از شنیدن یا خواندن گفته یا نوشته فردی درک می‌کند، به زبان خود و با کلمات خویش با حروف خطوط معمولی در پایان‌نامه می‌نویسد. در این‌گونه موارد، او موظف است که در خاتمه مطلب چه کوتاه و چه طولانی، نام خانوادگی گوینده یا نویسنده

و تاریخ انتشار یا بیان مطلب را در داخل علامت و کمان یا پرانتز بنویسد". با توجه به آنکه در بیشتر پایان‌نامه‌ها در تفکیک نقل قول‌های مستقیم و غیرمستقیم ضعف اساسی وجود دارد، پیشنهاد می‌شود در کلاس‌های روش تحقیق به اهمیت استناد درست منابع تأکید بیشتری بشود.

فرخی (Farrokhi, 2010) نیز ساختار و فصل‌بندی پایان‌نامه را در سطح کاملاً مناسب ارزیابی کرده است. ساختار و فصل‌بندی پایان‌نامه را دلاور (Delaware, 2016) این‌گونه می‌داند: ۱. مواد مقدماتی؛ صفحه عنوان، تشکر و قدردانی، فهرست مطالب، فهرست جدول‌ها، فهرست شکل‌ها و نمودارها؛ ۲. فصل اول: مقدمه، طرح مسئله، طرح هدف، طرح فرضیه و تعریف عملیاتی واژه‌ها؛ ۳. فصل دوم: مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق و بیان عقیده و نظرهای مربوط به موضوع مورد تحقیق؛ ۴. فصل سوم روش اجرای تحقیق: جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن و طرح تحقیق؛ ۵. فصل چهارم تجزیه و تحلیل: تجزیه و تحلیل توصیفی، تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، تجزیه و تحلیل علیت؛ ۶. فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری، بیان پیشنهادها و محدودیت‌ها؛ ۷. منابع و ضمایم: فهرست کلیه منابع استفاده شده و ضمایم.

بسیاری از دانشجویان در رعایت قواعد نشانه‌گذاری مهارت کافی ندارند و وضعیت این شاخص نامطلوب است. در این خصوص سیف نراقی و نادری (Seif Naraghi & Naderi, 2012) بر این باورند که نویسندگان در نوشته‌های خود از نشانه‌هایی برای جداسازی مطالب یا کمک به خواننده در درک و فهم بهتر جمله‌ها استفاده می‌کنند. در کار پایان‌نامه‌نویسی نیز پژوهشگر برای رساتر کردن مطالب خود باید از نشانه‌ها به همان شکلی استفاده کند که در هر نوشته معقول و رسای دیگری معمول است. لذا، دانشجویان سعی کنند این قواعد را در نوشته‌های خود رعایت کنند.

وضعیت شاخص واژه‌بندی و غلط‌های املائی در پایان‌نامه‌های بررسی شده کاملاً مطلوب است. سیف نراقی و همکاران (Seif Naraghi & Naderi, 2012) معتقدند که اصول نوشتن مطالب در پایان‌نامه‌ها شامل دو موضوع اصلی می‌شود: در واژه‌بندی، هر نوشته‌ای باید دقیق باشد و اندیشه‌ها و پیام‌های نویسنده را به‌خوبی برساند و برای خواننده روشن و رسا باشد تا به‌آسانی بتواند آن را درک کند. بنابراین، نویسنده باید از یک‌طرف ویژگی‌های زبان خود را به‌خوبی بداند و بتواند آنها را به‌کار ببندد و از طرف دیگر، هنگام نوشتن مطلب، توانایی زبانی گروه معینی را که خوانندگان احتمالی این مطلب هستند، در نظر بگیرد. به اقتضای رعایت دو نکته مذکور، پژوهشگر باید در نوشتن مطالب پژوهش در پایان‌نامه از واژه‌های دقیق استفاده کند و تا آنجا که امکان دارد، هر واژه را در معنای حقیقی آن به‌کار ببرد و اگر از واژه‌ای که دارای معانی گوناگونی است استفاده می‌کند، این واژه را در قسمت تعریف واژه‌ها و اصطلاحات از طرح پژوهش بامعنای مد نظر تعریف کند. همچنین پژوهشگر باید از نوشتن جمله‌های طولانی یا پیچیده بپرهیزد و سعی کند پیام‌های خود را در قالب جمله‌های کامل و روشن بیان کند و از جمله‌هایی که کامل‌کننده یکدیگرند، بند یا پاراگراف بسازد.

یکی دیگر از شاخص‌های بررسی شده تهیه فهرست موضوع، جدول‌ها، نمودارها و ارائه پیوست‌هاست که وضعیت نسبتاً مطلوبی دارد. سیف نراقی و نادری (Seif Naraghi & Naderi, 2012) یکی از هدف‌های فهرست مطالب را دادن دید یا آگاهی اجمالی از تمام مطالب درج‌شده در پایان‌نامه به خواننده می‌دانند؛ بدین معنا که خواننده با این دید یا آگاهی کلی از مطالب قادر خواهد بود به سرعت و دقت و سادگی، هر قسمت مورد علاقه از رساله را پیدا کند. پژوهشگر در نوشتن فهرست مطالب ملزم به رعایت نکاتی در خصوص جای‌دهی بخش‌های اصلی و فرعی است تا خواننده را در دستیابی به مفاهیمی که با هم ارتباط دارند، راهنمایی کند. همچنین در بخش پیوست‌ها مطالبی گنجانیده می‌شود که نمی‌توان آنها را در داخل گزارش پژوهش قرار داد. مطالبی که در بخش پیوست‌ها قرار می‌گیرند، شامل نمونه‌ای از پرسشنامه‌ها، آزمون‌ها، فرم‌های جمع‌آوری اطلاعات، دستور عمل اجرا و نمره‌گذاری آزمون‌ها، برخی جدول‌ها و اطلاعات آماری و مراحل محاسبه آنهاست (Sharifi & Sharifi, 2011). وجود پیوست در پایان‌نامه به پژوهشگران مبتدی در زمینه تهیه و تنظیم پرسشنامه یا وسیله‌ای مشابه برای جمع‌آوری اطلاعات کمک مؤثری می‌کند و به پژوهشگرانی که قصد تکرار یک پژوهش را دارند و می‌خواهند به بررسی تغییرات خاصی در طول زمان و با وسیله‌ای یکنواخت بپردازند، کمک می‌کند (Seif Naraghi & Naderi, 2012). در پایان تدوین الگویی مشخص برای ارزیابی پایان‌نامه‌ها توسط گروه‌های آموزشی به منظور بالا بردن سطح کیفی پایان‌نامه‌ها می‌تواند راهگشا باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی

۱. دانشجویان در تدوین مقدمه، بیان مسئله و اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش در مقایسه با دیگر اجزای فصل اول ضعیف هستند. پیشنهاد می‌شود در کلاس‌های روش تحقیق، چگونگی نگارش و ملاک‌های مربوط به این بخش‌ها به صورت کاربردی بحث و تکالیفی در این زمینه برای دانشجویان در نظر گرفته شود.
۲. بیشتر پایان‌نامه‌ها در بررسی نقادانه مبانی نظری و پیشینه ضعف اساسی دارند، لذا، تقویت مهارت تفکر انتقادی دانشجویان در این زمینه می‌تواند راهگشا باشد.
۳. از آنجا که بیشتر دانشجویان مهارت کافی در تعیین رویکرد مناسب پژوهش و روش تحلیل داده‌ها ندارند و عمدتاً دانشجویان برای انجام دادن این بخش از مراکز تحقیقاتی کمک می‌گیرند، توصیه می‌شود کارگاه‌های آموزش روش‌های تجزیه و تحلیل آماری برای دانشجویان برگزار شود.
۴. توانایی‌های مهارت نوشتاری نظیر نحوه استناددهی در بسیاری از پایان‌نامه‌ها اعمال نمی‌شود، پیشنهاد می‌شود کادر آموزشی برای تقویت مهارت‌های نوشتاری کارگاه‌هایی در این زمینه برای دانشجویان برگزار کنند.

References

1. Alavizadeh, S., (2016). Evaluation of descriptive evaluation from the viewpoint of teacher, directors, parents and Educational Expert City Yazd. Master's degree of Theses Alzahra University of Management Education [in Persian].
2. Alidousti, S., & Saberi, M. (2007). Theses and electronic dissertation of the new generation of scientific documents. *Quarterly Journal Book*, 70 (2), 85-98 [in Persian].
3. Alishiri Gh. H., Fakhr Jahani, F., Rokhsarizadeh, H., Miri, S.M., Helisaz, M.T., & Hussyni, S.M. (2010). Evaluation of medical alumni dissertations of one of the medical sciences universities in principles of writing. *Iranian Journal of Military Medicine*, 12(2), 5-79[in Persian].
4. Aminpour, F., Kabiri, P., & Naji, H. (2008). Isfahan University of Medical Sciences: Two decades of scientific achievements. *Iranian Journal of Medical Education*, 8(1), 164-173 [in Persian].
5. Asefzadeh, S., Akbarshahi, Sh., Hashemi, F., & Mashatan, M. (2008). Evaluation of specialized medical theses Qazvin University of Medical Sciences. *Journal of Qazvin University of Medical Sciences*, 17(67), 72-65 [in Persian].
6. Bazargan, A. (2001). *Educational evaluation in educational sciences, its nature and territory*. Tehran: Samt Publication [in Persian].
7. Barandak, M. (2012). Assessment of current teacher training/teacher training programs and the proposed program for recurrent apprenticeships from the structural point of view. (Ph.D. in Psychology). Alzahra University [in Persian].
8. Davami, M.H., Moeini, L., & Rafiee, M. (2001). Study of the principles of writing theses of Medical Graduates of Arak University of Medical Sciences from 1994 to 2000. *Knowledge Rationale*, 4(3), 23-31 [in Persian].
9. Delaware, A. (2016). *Educational and pasychological research*. Tehran: Virayesh Publication inatitute [in Persian].
10. Doulani, A., Taram, K., Hariri, N., Hassanzadeh, H.M.A., & Esmaeili, H. (2014). Assessing of Urmia University of Medical Sciences post graduate Ddissertations. *Health in Manage*, 11(2), 158-168[in Persian].

11. Fadaei, Gh. (2010). *Thesis and dissertation academic researcher of research, writing and defense*. Tehran: Organization for the Study and Compilation of Human Sciences Books of Universities (Samt), Humanities Research and Development Center [in Persian].
12. Fallahzadeh, H., Moheb, S., & Ezzedini, F. (2008). Evaluating the characteristics and structure of dentistry graduated students' theses in Shahid Sadughi University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, 8(1)154 -156 [in Persian].
13. Farrokhi, N. A. (2010). Evaluation of Master's degree theses and Ph.D of Psychology and Educational Sciences. Allameh Tabatabaei University [in Persian].
14. Fathabadi, G. (2010). In a decade of publication of articles in the journal of education and training in the field of educational psychology (1399-88). *Journal Education and Training*, 110, 3-75 [in Persian].
15. Farasatkah, M. (2009). *Iranian university and quality issue*. Tehran: Agah Publishing [in Persian].
16. Ferfolja, T., & Burnett, L. (2002). *Getting started on your literature review*. The Learning Centre, UNSW.
17. Ghanbari, L. (2007). Comparison of the quality of the offers and theses of master students from the point of view of qualitative management. (Master's degree of Theses). Alzahra University of Management Education [in Persian].
18. Hamidi, M.A. (2006). *From scholarly feedback to educational alliance; a war of research writing by the Foundation*. Tehran: Research Studies Education and Breeding [in Persian].
19. Hedjazi, Y., Bazargan, A., & Ishaqi, F. (2008). *Guide quality internal evaluation in the university system*. Tehran: University of Tehran Press [in Persian].
20. Hooman, H.A. (2007). *Understanding the scientific method in behavioral sciences*. Tehran: Samt Publication [in Persian].
21. Hounsell, D. (2007). *Contrastting conception of essay-writing. The experience of learning*. Sottish Academic Press, Edinburgh, 106-125.
22. Iranshahi, N. (2015). Study of the relationship teacher's evaluation and educational function of high school students. (Theses Master's in Educational Psychology). Alzahra University [in Persian].

23. Kadivar, P. (2006). *Educational psychology*. Tehran: Samt Publication [in Persian].
24. Kashanchi Langroudi, N. (2011). Evaluation of the facilities, programs and functions of the boarding school students in Alborz province. (Master's degree in educational psychology theses). Alzahra University [in Persian].
25. Khademi, A.A., Tavangar, A., & Hosseinpour, K. (2012). Quality of dissertations of Isfahan Faculty of Dentistry during 2005-2009. *Isfahan Dental Journal*, 7(5), 785-791 [in Persian].
26. Khaki, Gh. R. (2005). *Research methodology with an approach to writing thesis*. Tehran: Country Scientific Research Center [in Persian].
27. Khosrowjerdi, M. (2013). *Abstract APA style sheet (Sixth Edition)*. Retrieved from <https://sites.google.com/site/mkhosro/> [in Persian].
28. Kuhbuni, J., Azizi, F., Welayi, N., Rezaie, M., Mehraban, B., & Kahrezi, M. (2006). Investigating the status of research method indicators in Kermanshah University of Medical Sciences public prosecutor's theses (1367-1384). *Journal Science and Research of Kermanshah University of Medical*, 10(2), 177-186 [in Persian].
29. Lekwa, A., & Ysseldyke, J. (2010). Dissertation in school psychology: Changes in topics and methodology over the past 25 years. *Journal of Applied School*.
30. Lotfabadi, H. (2008). Educational psychology in Iran and the West; past, present and future. *Journal of Education*, 24(4), 96 [in Persian].
31. Mosapour, N.O., & Alavi, H.R. (2006). *Academic writing a guide to writing and writing, research papers, thesis, dissertation, research report, Kerman*. Shahid Bahonar University Publishing [in Persian].
32. Nili, M.R., Nasr, A.R., & Akbari, N.O. (2007). Reviewing the quality of guidance for graduate theses. *Shahed University's Science and Research Bimonthly*, 14 (24), 111-122 [in Persian].
33. Pak Nahad, M., (2011). Graduate curriculum evaluation master's degree of educational psychology: Goals, applications and achievements. Degree in Educational Psychology, Thesis at Al-Zahra University [in Persian].
34. Pashankhanloo, S. (2010). Evaluation of master's degree dissertations in faculty of psychology and educational sciences of Tarbiat Moalem

- University of Tehran during 2004-2008. Thesis Degree Program in Curriculum Development at Tarbiat Moalem University [in Persian].
35. Naveh Ebrahim, A., Mansourian, Y., & Rahimi, S. (2014). Assessing the quality of master's theses for teaching management in order to enhance the quality of academic learning. *Journal of Management Future Studies*, 25(100) [in Persian].
  36. Rahimi, S. (2011). Evaluation of the quality of the master's theses of the educational management Tarbiat Moallem University. Master's degree in Management Education at Tarbiat Moalem University [in Persian].
  37. Sadeghi, T., Noohi, E., & Ghahramanian, A. (2011). Evaluation of the theses structure and observance of scientific writing principles by MSc nursing students studying at Kerman University of Medical Sciences. *J. Rafsanjan Univ Med Sci*, 10(Supll), 91-102 [in Persian].
  38. Salehi, P., Ghani Dehkordi, J., Parvin, N., Nekoie Ghahfarokhi, E., Rafei Vardanjani, L., & Kianpour, A. (2014). The accuracy of citations in medicine and master degree dissertations, Shahrekord University of Medical Sciences, 2006- 2012. *Journal of Shahrekord University of Medical Sciences*, 16 (5), 100-106 [in Persian].
  39. Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hedjazi, E. (2011). *Behavioral sciences research*. Tehran: Agah Publishing [in Persian].
  40. Seif Naraghi, M., & Naderi, E. (2012). *Research methods and its evaluation in human (with emphasis on educational sciences)*. Tehran: Arasbaran Publication [in Persian].
  41. Seyedin, S.M., & Babalhavaeji, F. (2009). Content analysis of Master thesis dissertation in the department of information science, Islamic Azad University of North Tehran Branches. Sciences and Researches of Tehran, Sciences and Researches of Ahvaz and Hamedan in the years 1993-2007. *Message of the Library*, 15(1), 95-121 [in Persian].
  42. Sharifi, H.P., & Sharifi, N. (2010). *Behavioral sciences research*. Tehran: Sokhan Publications [in Persian].
  43. Toghyani, B., & Kianmehr, M. (2016). Comparative evaluation of thesis structure in two point time of 2006-2010 and 2011-2015, School of Medical, Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *J. Isfahan Med Sch*, 34(404), 1268-74 [in Persian].
  44. Turner, R.P. (1965). *Tecnical report writing*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

